

Hr. Kopenhagen

Af Abraham Kopenhagen

Maj året 1964 – Jeg sad i toget fra Wien til København og sov, da jeg blev vækket af paskontrollen og bedt om at vise mit pas. ”Hvor jeg skal hen?” ”Kopenhagen”, sagde jeg. ”Ja, ja,” svarede han, ”jeg ved hvad De hedder, men hvor skal De hen?”

Dette og mange flere pudsige episoder har udspillet sig på grund af mit navn i løbet af de 44 år jeg har boet i Danmark. Mange gange blev jeg spurgt om navnet var købt eller om det var et øgenavn. Nu har jeg fået chancen for at fortælle min historie.

Familien

Mine forældre, Frida (født Charlubski) og Szmuel Kopenhagen, nedstammede begge fra ortodokse familier. Min morfars Abraham Charlupski var slagter i Kalisz i Polen. Der var tolv børn, seks piger og seks drenge. Min mor var den yngste. Tre af søstrene kom til Danmark inden anden verdenskrig og blev gift med jødiske mænd. Hella og Lola med to brødre, Salomon og Jacob Katz, samt Frimet, som blev gift med Max Benjovitz. Brødrene blev dræbt af tyskerne. Min morfars søster, Mahla, kom til København og blev gift med Fallin Kuchcik (som senere blev ændret til Kurtik). Det er hende som er familien Kurtiks (Kur) stammomoder.

Min fars familie stammede fra Wyszogrod (ikke langt fra Warszawa). Her stod børneflokkens antal også på tolv børn. Jeg kender dog kun til skæbnen for den ene af min fars brødre, Mayer. Han emigrerede med kone og to børn til Israel i 1950. Min far var skomager, men som ung handlede han med frugt i omegnen af Warszawa.

Fig. 1. Abraham Kopenhagen, 3 år, et sted i Rusland.

Mine forældre flygtede, hver for sig, da tyskerne invaderede Polen. Under flugten oplevede min mor at blive skudt på fra tyske fly, da hun gemte sig i skovene. Senere sneg hun sig ind i Rusland, hvor hun mødte min far. Min mor måtte forsørge sig selv ved arbejde hos bønder, mens min far blev sendt til en Gulag i Sibirien. Vi blev senere forenet og nåede til Afghanistan inden krigen sluttede og i 1946 fik vi lov at rejse tilbage til Polen.

Jeg kom til verden i 1941 i Ordzonikidze (i dag Vladikaukaz) i Nordossetien.¹ Jeg husker ikke meget fra de første år af mit liv. Men efter sigende samlede jeg brødkrummer fra gulvet da vi sultede og min mor fortalte, at hun gav mig bryst i tre år, ellers havde jeg nok ikke overlevet. Sulten resulterede i et trauma. Gennem hele min opvækst måtte jeg altid have et stykke brød med mig, også i sengen inden jeg skulle sove. Dette varede helt til jeg blev gift. Desuden fik jeg tuberkulose, som jeg først blev helbredt for da jeg var ni år, efter et ophold på et sanatorium.

Polen

Efter krigen blev vi henvist til at bo i Wrocław (tidl. Breslau) i Nedre Schlesien, som nu var blevet en del af Polen. Byen var nærmest bombet helt ned og skulle genopbygges. Jeg gik i en jødisk børnehave

Fig. 2. På skovtur med familien i 1950. Abraham Kopenhagen, 9 år, længst til venstre.

og skole de første fire år, derefter et år på en katolsk skole, hvor jeg var eneste jøde og blev mobbet grundigt af de andre børn. I 6. klasse kom jeg på en statsejet skole, hvor der i min klasse kun var én polsk, kristen dreng, resten var jøder. Ham værnedes vi godt om. Jeg husker tiden i Polen som rimelig god og glad. Men vi omgikkes stort set kun jøder og kom ind imellem i klammeri med kristne børn i skolegården eller på sommerkolonier.

I 2007 mødtes vores klasse til et gensyn. Vi fejrede halvtredsåret for vores bortrejse fra Polen. Der kom kammerater fra USA, England, Frankrig, Israel, Danmark og Polen. Det var en stor oplevelse at mødes igen, nogle havde jeg ikke set i alle de år. Der blev lavet en DVD med dem der deltog, så vi har et minde for livet.

Jeg tror at mine forældre havde det godt økonomisk, men de følte sig rimeligt bange, da Gomulka kom til magten og forfølgelsen af jøder startede. Min mor ville gerne rejse til Danmark, men min far holdt på, at skulle vi emigrere måtte det være til Israel – hvor jøderne havde deres hjem. Men som så mange andre var han blevet antireligiøs og nægtede at gå i synagogen, da han følte at Gud havde forladt jøder under Holocaust. I 1957 fik vi lov til at udvandre til Israel.

Vi havde hørt, at det var en svær tid at leve i i Israel, og at der var mangel på de mest basale ting, så mine forældre pakkede alt hvad de kunne af møbler, køkkengrej, tøj, musikinstrumenter og så videre i store trækasser som skulle sendes med fragt. Men først måtte tolden bestikkes for at slippe for alt for megen kontrol. Desværre dukkede der en ”forkert” tolder op, som krævede alt åbnet, så min far fik et hjertetilfælde og blev sendt til hospitalet. Næste dag kom den ”rigtige” tolder og så gik kontrollen rimeligt. Familien rejste med tog via Wien, videre til Genova og derfra med skib til Haifa.

Et af de mest bevægede øjeblikke i mit liv var, da vi sejlede ind til Haifa og kunne se Carmel-bjerget i morgensolen 7. juni 1957. Medarbejdere fra *Sochnut*.² kom op på skibet og talte med os om hvor vi skulle bo. De lærte os de første gloser som vi skulle bruge. Den vigtigste af alle var *savlanut*, tålmodighed. Det viste sig hurtigt, at den fik man brug for.

Israel

Fra Haifa blev vi, sammen med andre, kørt i bus til flygtningelejren i Javne Cholot. I ørkenen blev der opstillet blikskure. Der var senge, bord og et

Fig. 3. I Mossad Magdiel 1958. Abraham er midtfor på billedet

lille køkken med de mest nødvendige redskaber. Toiletter og brusebad var udenfor, også sværme af myg, så vi var godt tilredt næste morgen. Mine forældre og søskende var der næsten tre måneder, inden de kom til at bo i Moshav Gan Hadarom ikke langt fra Ashdod. Jeg blev sendt til Mossad Magdiel, hvor unge fik mulighed for at lære *ivrit* på ulpan halvdelen af dagen, og arbejde i marken, i appelsinplantagen eller stalden den anden halvdel. Det var et fantastisk år, hvor man blev integreret i det nye samfund sammen med andre unge fra Marokko, Tunis, Norge og Polen. Som 17-årig kom jeg i lære som flymekaniker i flyvevåbenet og blev først færdig med militærtjenesten sidst i 1963.

De syv år i Israel har gjort et fantastisk indtryk på mig, og jeg føler mig stadig som israeler, selv efter 44 år i Danmark. Store øjeblikke, som da jeg som rekrut aflagde ed ved Grædemuren i Jerusalem og fik udleveret våben, tjenesten i flyvevåbenet, mine forældres etablering på moshav, år med oplevelser på godt og ondt. Jeg undgik ikke problematikken *sfaradi / ashkenazi*. Det handler om at *sfaradim* følte sig forfordelt i forhold til *ashkenazi*, jøder som var bedre uddannede og havde større netværk og havde lettere ved at få arbejde. Jeg havde det meget dårligt med at jøder kunne bekriige hinanden, især efter erfaringerne fra Polen, hvor vi jøder måtte forsvare os mod de kristne. Men tiden, og især krigen, har

ført til at man er blevet ét folk og man i dag respekterer hinanden mere.

I Israel lærte jeg også at bruge albuerne og klare mig når det gjaldt. Alt sammen har hjulpet mig senere i livet. Mine forældre lever ikke mere, men min søster Milly og bror Jacob bor i Israel med deres familier. For to år siden inviterede jeg hele familien på 15 personer på en ferietur til Israel, lejede en minibus og rejste rundt fra nord til syd. Vi besøgte familie og venner, det var en fantastisk oplevelse for os alle sammen.

Fig. 4. Rekrut Kopenhagen i 1960.

Danmark

Den 30. maj 1964 ankom jeg til Danmark. Jeg var blevet inviteret til et stort bryllup, hvor jeg fik lejlighed til at hilse på de fleste medlemmer af min mors familie, hendes tre søstre med mænd og børn samt hendes kusiner og fætre. Min tanke med rejsen var at tjene lidt penge, rejse rundt i verden og senere vende tilbage til Israel.

Fig. 5. Abraham poserer i et Gloster Meteor jetfly i 1959. Flyet var på det tidspunkt træningsfly for flymekanikerelever i det israelske flyvevåben.

Det gik rimeligt hurtigt med at komme i arbejde, men jeg fik lejlighed til i én måned at være turist inden jeg begyndte hos SAS som flymekaniker, hvor jeg blev i 40 år, indtil jeg gik på efterløn.

Mine planer om at rejse videre til Canada blev ændret, da jeg mødte Hanna i "himlen", i flyet på vej til Israel, da vi begge skulle på ferie der.

Inden jeg kom til Danmark, hørte jeg at israelere der kom til Danmark, blev båret på hænder af de danske jøder. Min første oplevelse i den jødiske menighed var derfor en stor skuffelse. I Jødisk Ungdom, JU, var der ingen interesse for de fremmede unge. Israelere måtte ikke samles i MT da man ikke ville have, at deres kristne kærester skulle komme med, men jeg meldte mig ind som medlem alligevel.

Jeg fik travlt med at lære dansk, blive etableret på arbejdet i SAS, deltage i tekniske kurser osv., så der var ikke tid eller plads til at omgås kammerater eller "israelere", selv om der var flere ansat der.

Hanna og jeg blev gift i 1966 og i 1967 blev vores første barn Uri født. Senere fik vi Sanni og Boaz og da de voksede sig store nok, ville vi gerne lære dem ivrit, og det viste sig at Gert Kasinski som var centerleder på daværende tidspunkt, havde etableret undervisning i folkedans og ivrit for børn. Vi og andre forældre deltog der, og var meget glade for det.

Gert Kasinski ansporede "israelere" til at mødes i Centret og overrabbiner Bent Melchior lagde et godt ord ind for os. MTs formand Bernhard Bodnia

med Repræsentantskabet tillod os at bruge cafeen til møder om søndagen. Det var begyndelsen til foreningen *Eitan*.

Man taler meget om integration, og jeg har selvfølgelig egne erfaringer med dette. Nu har jeg prøvet et par gange før at komme til et nyt land. Som 24-årig med europæisk baggrund og udseende, så burde det ikke være svært. Jeg havde familien i ryggen og var kommet i arbejde med det samme. Men der er ting der skal læres "den hårde vej". Sproget skal læres, nye skikke på arbejdspladsen, kollegaer imellem, køkultur, madkultur osv. Som israeler fik man hele Israels politik på ryggen og blev regnet som en Mellemøst-ekspert. Men også drillet, og det tog tid inden jeg fandt ud af, at det var ikke alvorligt ment. En af kollegaerne, som var erklæret antisemit, måtte jeg true med tæsk, da han sagde at "nogen har jødet en pumpe". Jeg var jo øm på dette punkt, og man oplevede flere gange at folk brugte nedsættende ord om jøder (som ikke betød noget for dem), men jeg var følsom og blev utilpas ved at høre det.

Man siger, at det er svært at komme tæt på livet af danskere, men jeg havde rimeligt nemt ved at komme i kontakt med naboer. Gennem børn og deres legekammerater fik vi et godt forhold til folk i vores kvarter. Det hjalp også at jeg tog initiativ til flere arrangementer med aktiviteter for børn og voksne, cykelture, sport osv. Hanna fik mig til at melde mig til danskundervisning, og jeg bestod mundtlig og skriftlig 9. klasses prøve, som gav mig den nødvendige selvtillid. Det gav også grobund for fremtidigt virke i arbejde og foreningslivet.

På et tidspunkt blev jeg opfordret til at træde ind i DF, først på Centrum-listen og derefter i Jødisk Liv. I alt var jeg i 12 år medlem af DF, og forsøgte at fremføre problemer som de indvandrede polakker og israelere havde i forhold til MT og Carolineskolen. Det var svært at blive hørt og accepteret, og det tog sin tid inden de ansvarlige i MT indså, at det var en fejl at se skævt til de nyindvandrede, som ikke følte sig velkomne, for måske var det grunden

til at de ikke ønskede at blive medlemmer i MT.

I dag kan man konstatere at situationen er blevet meget bedre, flere polakker og israelere er aktive i det jødiske liv i København på alle fronter, men der kunne være langt flere hvis visionerne havde været større fra starten.

Jeg er stolt over, sammen med Hanna, at være medstifter af foreningen Eitan, musikensemblet Kleitanim, Jødisk Kultur festivaler, Nytårs koncerter, Verdensborgerkoncerter og Radio Shalom. Det giver en mængde af oplevelser, som jeg altid vil tænke på med glæde.

Navnet Kopenhagen

Som sagt, er mine slægtninge i Danmark min moders familie, men navnet Kopenhagen er fra min faders side.

I 1965 var Julius Margolinski bibliotekar i MT, og da han hørte mit navn, hentede han omgående bogen *Gedalia og hans forfædre*, og der stod følgende: "Overrabbiner Gedalia Levin efterlod sig enken Sara, der døde den 24. oktober 1800. Af deres børn, der alle var født længe forinden forældrene tog bopæl her, kender man kun de to sønner: Lazarus og Abraham. Lazarus Gedalia blev rabbiner i Kolo (Polen); en søn af ham, der var forfatter til en lærebog om *tefillin* (*bederemme*), antog navnet Kopenhagen".³

Her refereres der til Lazarus Gedalias søn, Hayim Michael Lazarus Koppenhagen, som var rabbiner i landsbyen Kolo i Posen (Poznan). Han var kendt for sit værk om brugen af *tefillin* og *tzitzit* (skuesnore).⁴

Siden har jeg været i Polen på ferie med min kone og børn, vi har besøgt mine forældres fødebyer, uden at få en klar bekræftelse på navnet Kopenhagens oprindelse og det mulige slægtskab med familien

Fig. 7. Tre generationer Kopenhagen i København i 2007. Foto: Tobias Bach Hansen.

Gedalia/Kopenhagen, men jeg har ikke opgivet håbet. Efterhånden har jeg fået kontakt til flere med efternavnet Kopenhagen, som bor i Sydamerika, Californien, Tyskland, Sydafrika og en enkelt i Israel. Nu er jeg i gang med at finde ud af om de er nær familie. Det er svært, da de fleste, selv de ældre, ikke kender baggrunden eller familiehistorien.

Episoder

Episoder i forbindelse med mit efternavn har der været en del af. Den første var kort efter at jeg kom til byen. Jeg blev stoppet af politiet for at gå over gaden for rødt. Betjenten ville have mit navn og jeg

nægtede at fortælle ham det, for han ville alligevel ikke tro mig. Da jeg endelig fik sagt det, blev han vred på mig og sagde at han vidste at vi var i København. En anden gang kunne jeg ikke bestille et bord på en restaurant, da jeg sagde navnet, og en glarmester nægtede at komme til os, han troede at vi lavede sjov med ham.

Der er også nogle, der ikke vil tro at man kan hedde Kopenhagen, og undrer sig over hvordan man kan få lov til at bære sådan et navn, og mener det må være købt. Jeg har lært at acceptere alle kommentarer. Med dette navn bliver man let husket for det gode og det onde. Også i Israel, hvor min bror Jacob, som på daværende tidspunkt var officer i hæren, blev bedt om at skifte navn til Jerushalmi, men nægtede. Han synes også hans navn er rimelig pænt.

Da jeg kom til Danmark, var jeg den eneste med navnet Kopenhagen. Nu med tre børn, otte børnebørn og svigebørn er vi mange.

NOTER

¹ Republikken *Nord-Ossetia-Alania* er i dag en føderativ republik i Rusland i det nordlige Kaukasus.

² *Ha Sochnut Ha Yehudit L'Eretz Yisra'el*, dvs. medarbejdere fra *Jewish Agency* i Israel.

³ Werner, Johannes : *Gedalia og hans forfædre*. H. Hirschsprungs Forlag, København 1933.

⁴ *Hilkhot tefillin: 'im ha'takah bi-leshon Ashkenazi u-keratiha be-shem Tsefirat tif'arab*, udgivet i Breslau (Wrochlow), 1831 eller 1832.